

soldiers of his unit acquired organizational experience and knowledge, which were needed to build their own army and national state institutions. M. Shapoval, who at that time actually represented the local authorities, used this circumstance to intensify the process of building Ukrainian cultural, educational and public centers within the city of Bila and its districts. At this time, his activities – both in view of the cultural and educational achievements of the «Sich» people, and through the creation of a positive image of the Ukrainian soldier as a German ally in opposition to Tsarist Russia in the German authorities, deserved full approval and support.

Originality. In order to prepare this article, archival documents stored in the Central State Archives of the supreme bodies of power and administration of Ukraine in Kyiv were used, which to date have not been largely introduced to scientific circulation.

Conclusion. The competent leadership of M. Shapoval conducted organizational and educational work made possible the establishment of 153 Ukrainian elementary schools in villages around the city of Bila on Podlasie, as well as several hundred small bookshops, which made it possible to significantly increase the Ukrainian influence in this region. In March 1918, soldiers of the 1st Zaporizhia Regiment were given the opportunity to return to Ukraine, where they took an active part in the Ukrainian state-building.

Key words: Ukrainian soldiers, school, education, teacher, 1st Zaporizhia regiment of T. Shevchenko, Mykola Shapoval.

*Одержано редакцією 17.10.2018
Прийнято до публікації 15.11.2018*

УДК 94 (438)

DOI: 10.31651/2076-5908-2018-3-4-66-71

БОЄЧКО Владислав Федорович,

доктор історичних наук, професор
кафедри історії України Черкаського
національного університету
ім. Б. Хмельницького
e-mail: osbb53@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ОБ'ЄКТИВНИХ ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

У статті проаналізовано колоніальне становище польських земель у складі держав імперій: Російської, Німецької та Австро-Угорської на поч. ХХ ст.. Стиснутий пресом панування імперій, польський народ перебував у стані культурної, економічної та політичної дискримінації. Важке становище поєднувалось становище поєднувалось із релігійним пригнічення поляків, що викликало масовий супротив населення. Визначено, що революційні події 1905–1907 р. р. в Російській імперії сприяли політичній активізації широких верст населення Королівства Польського, Великопольщі та інших польських земель. З'ясовано, що умови життя польського населення залежали від становища у державах імперіях що розділили між собою польські землі. Досліджено, що на поч. ХХ ст. у польському суспільстві сформувались об'єктивні передумови відродження незалежної держави.

***Ключові слова:** відродження польської державності, становище польських земель, об'єктивні передумови, польське суспільство, держави імперії.*

Постановка проблеми. Демократичні зміни в сучасному українському суспільстві, що відбулися й відбуваються, призводять до переосмислення окремих проблем історичної науки. З'явилася можливість неупередженого висвітлення тих питань, які раніше фальсифікувались або досліджувались однобічно, в контексті панівної радянської ідеології. До таких, безсумнівно, належить проблема відродження Другої Речі Посполитої. Перша Світова війна, розпад багатонаціональних імперій, активізація національно-визвольних рухів слов'янських народів призвели до появи на політичній карті Європи нових незалежних держав, що визначили характер свого політичного устрою як демократичного. У цьому зв'язку доречним є аналіз основних етапів створення передумов і об'єктивних передумов відновлення Польщі, її інституалізації з урахуванням національних традицій та міжнародної ситуації, що склалася після Першої світової війни. Це дає змогу простежити проголошення Польської республіки як закономірної події в державницьких домаганнях польського народу і впливу різноманітних факторів на її становлення. Ми розглядаємо

відродження незалежності Польщі як наслідок комбінованих дій об'єктивних та суб'єктивних чинників, але передусім як збіг національних прагнень поляків і міжнародної ситуації у післявоєнній Європі.

Аналіз досліджень і публікацій. Історіографія проблеми представлена працями українських істориків-полоністів. Важливою для розуміння історії Польщі є ґрунтовна монографія Л. Зашкільняка і М. Крикуна [1]. Використовуючи сучасну методологію та новітню джерельну базу автори всебічно дослідили основні етапи історії Польщі, та визначили основні фактори що сприяли відродженню незалежності. Однією із основних тем, що досліджують сучасні українські вчені, є питання передумов становлення державності Другої Речі Посполитої. З цієї групи робіт варто виокремити важливі праці відомої тернопільської дослідниці Л. Алексієвець [2], оскільки в них міститься ґрунтовний аналіз передумов утворення державності, а також створення та функціонування польської політичної системи в 1918 – 1926 рр. держави. Наукові студії львівської дослідниці З. Баран [3] стосуються відродження і становлення Польської держави 1918–1921 рр., ролі політичних партій та рухів у політиці польського уряду щодо Східної Галичини, вирішення аграрної реформи та її реалізації в Східній Галичині. Польська історіографія розглядає процес відродження Другої Речі Посполитої як відновлення історичної справедливості та багаторічних прагнень поколінь поляків. Серед численних робіт, у яких досліджено різні аспекти становлення Польської держави, можна виокремити дослідження Я. Фарися і З. Хемерлінга [4; 5]. Слід зазначити, що сучасні історики Польщі намагаються об'єктивно оцінювати розвиток Другої Речі Посполитої, аналізувати всю суперечливість історичних явищ та процесів що відбувались на початку століття. Передумови формування незалежності Польщі висвітлено в роботах Т. Наленча [6] та П. Вандича [7]. Суспільно-політичні процеси в Центрально-Східній Європі були предметом наукових пошуків зарубіжних, передовсім американських істориків.

Метою нашої статті є дослідити формування об'єктивних передумови для відновлення Польської держави.

Виклад основного матеріалу. Становлення Другої Речі Посполитої зумовлене важким становищем польських земель у межах імперій. Об'єктивною умовою відновлення Польщі була колоніальна політика, що проводили Австрія, Пруссія і Росія. Стиснутий пресом панування імперій, польський народ перебував у стані економічної, культурної та політичної дискримінації. Форми національного пригнічення й умови життя безпосередньо залежали від становища у країнах, які інкорпоровали польські землі. У Королівстві Польському царський уряд проводив політику інтенсивної русифікації та уніфікації польських земель із рештою території Російської імперії, здійснював репресії щодо населення. На початок ХХ ст. тут були скасовані всі спеціальні установи та органи, що символізували автономію, ліквідовано інститут намісництва, впроваджено схожу з російською губернську і повітову структуру адміністративного апарату, чимало відомств стали безпосередньо підпорядковуватися центральній владі. Навіть костел перебував під контролем Римсько-католицької колегії в Петербурзі. Поширення на Королівство загальноросійських інституцій супроводжувалось усуненням поляків із адміністративного апарату, переведенням діловодства на російську мову. Поступово найменування Королівства Польського, що відображало особливе становище польських земель у Російській імперії, почали замінювати новим – «Привіслянський край», який 1888 р. ввели до законодавчих актів. Із особливою ревністю царизм прагнув до викорінення національного духу в царині культури й освіти [8, S. 186]. Подібна політика щодо поляків спостерігалась і в Німецькій імперії. Повсюдно обмежувалися громадянські права польського населення, фальсифікувалися дані про його чисельність, насаджувалися німецькі імена, прізвища, географічні назви тощо. Велике князівство Познанське було перейменоване на Познанську провінцію. Польську мову витісняли з адміністративних установ, судочинства, навчальних закладів. Німецька адміністрація встановила контроль за діяльністю костелу, який у Берліні трактували як прояв національного опору. Політика онімечення польського суспільства передбачала й економічні заходи. Так, 26 квітня 1886 р. було прийнято закон «Про внутрішню колонізацію польських провінцій Пруссії». Ним передбачалося утворення Колонізаційної комісії. В її розпорядження виділили 100 млн. марок для скуповування землі, що належала полякам, і передачі її німецьким колоністам. Через 10 років започатковано пол-

ітику «викорінення» польського населення. Її провідником став утворений 1894 р. Пан-германський союз, який показував поляків як ворогів, знищення котрих мало стати першочерговим завданням німецької політики. В цьому ж напрямі діяла Спілка підтримки германізації у східних провінціях створена наприкінці 1894 р.. В умовах антипольської пропаганди німецької преси на польських землях, що належали до Пруссії, активно онімечували місцеву освіту і культуру.

Кращими для розвитку польського народу були умови в Галичині. Після перетворення Австрійської імперії на дуалістичну монархію Галичину віднесли до Ціслейтанії – групи володінь Габсбургів, центром яких був Відень. Ухвалена наприкінці 1867 р. Конституція Австро-Угорщини передбачала автономію Галичини і Володимирії та Великого князівства Краківського. Ці землі отримали представництво в імперській державній раді – рейхсраті, у Львові відкрито Крайовий Сейм. Австрійський уряд тісно співпрацював із польською шляхтою яка вважала стосунки з Віднем вигідними. Частково полонізувався адміністративний апарат, середня і вища освіта, заклади культури. Виникло багато періодичних видань польською мовою. Водночас Галичині довелося сплатити певну ціну за правління краківських консерваторів. Як зазначив П.Вандич: «Вони виявилися не вельми добрими господарниками, а їхня політика відбивала землевласницький, клерикальний і дещо обмежений світогляд» [7, S. 229]. Галичина залишалася відсталим регіоном, через що тут набував інтенсивності процес еміграції селян, які страждали від малоземелля й безземелля, виїжджали до Америки або подавалися на сезонні роботи у Західну Європу. На динаміку суспільно-політичного руху на цих територіях впливало і наростаюче українсько-польське протистояння. На початку ХХ ст. очевидною ставала тенденція неможливості вирішення завдань відновлення польської державності, відродження національної економіки та духовного самозбереження поляків в умовах панування Російської, Німецької та Австро-Угорської імперій. Ці держави не були зацікавлені в розвитку польської мови, культури, національної свідомості. Перебування земель колишньої Речі Посполитої у різних державних об'єднаннях призвело до поглиблення політичної та економічної криз. Наступ російських, австро-угорських та німецьких монархічних кіл на польські землі в останні десятиліття ХІХ – поч. ХХ ст. обмежував права та свободи поляків, посилював централізацію, уніфікацію, русифікацію й онімечення поляків, сприяв розколу польського суспільства.

Політика дискримінації поляків у суспільному житті, яку здійснював царат у Королівстві Польському, викликала незадоволення і протест населення, зростання його суспільно-політичної активності для відвоювання культурних, соціальних, політичних прав і свобод. Хвиля революційних подій 1905–1907 рр. у Російській імперії охопила й поляків, викликавши активізацію громадсько-політичного життя. І хоча після неї наступило розчарування, поляки зуміли використати цей час для відродження традицій, набуття нових суспільно-політичних ідей. Під час означених подій було випробувано різні методи боротьби, розширилися рамки й форми суспільної активності – від створення професійних спілок до організації страйкового руху та змовницько-терористичних акцій. Сформувався політичні програми партій які поширили свій вплив на широкі кола населення. На відміну від попередніх повстань, революція, хоча також зазнала поразки, певною мірою поліпшила національне становище поляків. Вона була своєрідною пробою польських патріотичних сил перед основними змаганнями за незалежність, що припали на роки Першої світової війни. Можна погодитися з думкою польського історика М. Топорека, що «революція підняла маси населення, показала їм можливість і реальність боротьби за зміну національного та соціального статусів» [8, S. 428]. Як і попередні визвольні рухи, революція 1905–1907 рр. охопила території що перебували у складі Пруссії, ритм боротьби зумовлювали зусилля німецького уряду щодо понімечення поляків які спиралися на зростання шовіністичних настроїв німців. Офіційна влада тонувала суспільні конфлікти, перешкождала посиленню популярності серед поляків «народової демократії», основною метою діяльності якої визначено було оборону національних інтересів. Послідовна протидія онімеченню показала ступінь організованості та силу польського опору. Значно дієво боронилася Великопольща, особливо у сфері економіки та культури. Незважаючи на труднощі, пов'язані з нестачею на цьому терені польських освічених верств, жвавіше пробуджувалася польська ідентичність Верхньої Сілезії. Та величезна диспропорція можливостей обох сторін не обіцяла великих здобутків для поляків. Так, на Мазурах найслабші в

усій прусській дільниці польські осередки вочевидь поступалися натиску германізму. Поступово зникала національна ідентичність емігрантів, особливо другого покоління, які були вирвані з родинного кола, звідусіль оточені усім німецьким. Найбільше це спостерігалось у західних провінціях імперії. Молоде покоління поляків, після німецьких школи і служби у війську, втрачало зв'язок із національним середовищем, швидко піддавалося асиміляції. Змінити такі негативні тенденції для польського населення могло тільки здобуття незалежності. Інакше можна охарактеризувати становище поляків, які проживали на територіях, підвладних Австро-Угорщині. Автономія, що вже кілька десятиліть мала Галичина, гарантувала вільний розвиток їх національно-культурного життя. Порівняно з наданими свободами, «недемократичністю вражала система здійснення влади» [7, S. 332]. Обмеження національних прагнень впливало також із міжнародної ситуації, яка з часів франко-пруської війни не сприяла вирішенню польського питання. Варто відзначити відставання краю в господарському розвитку, за рівнем національного доходу на особу Галичина вдвічі поступалася Королівству Польському і втричі – польським дільницям Пруссії, а також гостроту соціальних суперечностей, які позначалися на суспільно-політичній ситуації. Революційні події 1905–1907 рр. у Росії пожвавили політичне життя Австро-Угорщини і Галичини, дали поштовх руху за загальне виборче право, впровадження демократичного права голосу – загального, рівного, безпосереднього, таємного. У реформі був переконаний імператор Франц Йосиф, який вбачав у ній можливість зміцнення послабленої національними конфліктами держави. Та проект нового положення про вибори спочатку не схвалила парламентська більшість. Вирішальну роль у цьому відіграло Польське Коло, котре побоювалося, що демократизація виборів посилить національний рух українців Східної Галичини, який уже вступив у політичну фазу розвитку [9, S. 254]. У січні 1907 р., у т. ч. завдяки зміні позиції Польського Кола, викликаній впровадженням у Західноукраїнських землях двомандатних виборчих округів, що виразно надавало перевагу полякам, нові засади виборів до Віденського парламенту були ухвалені. Політична напруга дещо послабилася. Новий виборчий закон про вибори до австрійського парламенту скасовував курії та запроваджував загальне виборче право, за яким, однак, голосу позбавляли жінок та учасників громадських організацій. Боротьба за зміну системи виборів до крайових сеймів успішно завершилася лише в 1914 році. Однак виборчий закон не набрав чинності у зв'язку з початком Першої світової війни. Водночас у Галичині розвивалось інтелектуальне і культурне життя поляків, діяли громадські, наукові та освітні організації, створювались політичні партії. У 1908 р. у Кракові був створений таємний Союз дієвої боротьби на чолі з Ю.Пілсудським, К. Соснковським, М. Кукелем. Його завданням стала підготовка військових кадрів для майбутнього повстання. Значення організації зросло, коли в 1910 р. виникли підпорядковані йому, легальні парамілітарні організації: «Стшелець» («Стрілець») у Кракові та Зв'язок Стшелецькі (Стрілецький союз) у Львові. Напередодні Першої світової війни стрілецькі формації об'єднували 10 тис. осіб. У 1910 р. частина ендеків утворила таємну організацію – Армія Польська (АП) в її статуті чітко зазначено - метою є здобуття незалежності. Із часом легальною організацією АП стали Польські стрілецькі дружини, які нараховували до 4 тис. юнаків та дівчат [6, S. 132]. До початку Першої світової війни польські політичні партії мали таємні та паралегальні мілітарні організації, які готувалися до боротьби за незалежність Польщі. 10 листопада 1912 р. у Відні представники ППС – фракції, ППСД, ПСЛ, НЗР, НЗХ утворили Тимчасову комісію конфедеративних незалежницьких партій. Вона була покликана координувати діяльність партій та військових формувань. На 1914 р. незалежницькі організації, які прагнули відбудувати польську державність під час майбутньої війни, нараховували кілька десятків тисяч членів. Зауважимо, що польський визвольний рух ще з кінця XVIII ст. був реальним політичним чинником на землях колишньої Речі Посполитої. Його розвиток мав специфіку і залежав від низки соціальних, економічних, політичних та історичних факторів. Саме вони та менталітет поляків визначали інтенсивність, розмах і вплив змагань за національне визволення. Прагнення до незалежності держави значною мірою визначалося політичним, соціально-економічним і духовним станом польського народу під владою держав імперій. Уже в XIX ст. національно-визвольний рух на польських землях перетворився на важливий фактор політичного самоствердження польського народу. Однак до початку Першої світової війни поляки, що перебували в умовах панування трьох

імперій – Росії, Австро-Угорщини та Німеччини, об'єктивно не могли розраховувати на здобуття державної незалежності.

Перша світова війна розпочалася за умов, коли після останнього поділу Речі Посполитої на Віденському конгресі 1815 р. його учасники вперше вступили між собою у збройну боротьбу. У зв'язку з тим, що польські землі належали до складу територій воюючих держав, Польща від початку стала театром воєнних дій. Російські й австро-угорські правлячі кола, які боролися за панування в Європі, намагалися не тільки зберегти, а й розширити та зміцнити своє становище на польських теренах. Розпочинаючи війну, уряди Німеччини й Австро-Угорщини запевняли у спільній відозві від 9 серпня 1914 р., що їхні війська принесуть населенню королівства Польського «свободу і незалежність». Царська Росія відозвою до поляків закликала їх бити ворога в ім'я об'єднання всіх трьох частин Польщі під скіпетром Романових. Насправді інтереси і прагнення поляків, як зрештою і українців, залишалися далеко за реальними планами воюючих країн. Війна між трьома континентальними імперіями стала важким випробуванням і лихом для всього польського народу. Трагедія поглиблювалася тим, що солдати-поляки перебували з різних боків фронту, який проходив польськими і українськими землями. Бої супроводжувалися значними людськими і матеріальними втратами. Упродовж війни 3 млн. поляків воювали у ворогуючих арміях за чужі інтереси. На різних фронтах Першої світової їх загинуло 450 тис., понад 1 млн. було поранено [1, С. 435]. Війна і політика використання ресурсів, яку здійснювали воюючі країни, завдали Польщі значних матеріальних втрат. Їх загальний розмір польська делегація на Паризькій мирній конференції в 1919 р. визначила у сумі 73 млрд. золотих франків. Сильно постраждало господарство королівства Польського і Галичини. На цих землях було знищено понад половину мостів, дві третини вокзалів, спалено 1,9 млн. будівель [1, С. 435]. У широких масштабах евакуйовувалися поляки і українці, вивозилося майно. Відступаючі російські війська перемістили вглиб Росії чимало промислових підприємств, установ, навчальних закладів, кваліфікованих робітників і службовців. Після того, як у 1915 р. Королівство Польське окупували війська Центральних держав, його господарство стало об'єктом грабунку з боку Німеччини й Австро-Угорщини. Їхні уряди намагалися максимально використати економічний і людський потенціал зайнятих територій для війни, а також, по мірі можливості, підірвати польську економіку на майбутнє. Широких масштабів набуло примусове вивезення робочої сили. У трохи кращому становищі перебувала економіка Верхньої Сілезії, території Познані і Помор'я, але й тут у сільському господарстві спостерігався спад. В австрійській частині Польщі від воєнних дій найбільше постраждали нафтова промисловість та дрібне сільське господарство. Все це активізувало патріотичні сили й активізувало польське населення. Протягом воєнних років визвольний рух на польських землях, що мав на меті відновлення держави не припинявся. З одного боку, війна принесла страждання, руїни, зубожіння, а з іншого – поступово зростало значення Польщі, польське питання стало важливою проблемою міжнародної європейської політики.

Висновки. Отже, аналіз становища польських земель у складі Російської, Німецької та Австро-Угорської імперій, дає змогу припустити, що колоніальна політика держав імперій на рубежі XIX–XX ст., призвела до посилення національно-визвольних рухів, розвитку суспільно-політичної думки щодо свободи і суверенності кожного народу, зокрема, права на незалежну Польську державу. На початку XX ст. склалися об'єктивні передумови для відновлення Польської держави. Вплив на політизацію польського суспільства справляли революційні події 1905–1907 років в Російській імперії, а згодом і початок Першої світової війни. Незважаючи на це, політику офіційного Відня, Берліна і Петербургу об'єднували використання людського потенціалу і багатств країни, онімечення та русифікація, руйнування національних культур, переслідування визвольних рухів, обмеження прав і свобод поляків та образи їх національних почуттів.

Список джерел та літератури

1. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів / Л.Зашкільняк, М. Крикун: ЛНУ ім. І.Франка. – Львів, 2002. – 752 с.
2. Алексієвець Л. Польща: утвердження незалежної держави 1918–1926 / Л. Алексієвець. – Тернопіль, 2006. – 448 с.
3. Баран З. Відродження і становлення Польської держави 1918 – 1921 рр. [Текст лекцій] / З. Баран. – Львів: ЛДУ, 1995. – 52 с.

4. Faryń J. Piłsudski i Piłsudczycy: z dziejów koncepcji polityczno-ustrojowej (1918–1939) / J. Faryń. – Szczecin: Wydaw. Naukowe US, 1991. – 278.
5. Hemmerling Z. PSL (Polskie Stronnictwo Ludowe) „Wyzwolenie” w parlamentach II Rzeczypospolitej: 1919–1931 / Z. Hemmerling. – Warszawa: Ogródek Badań Społecznych, 1990. – 337 s.
6. Naikcz T. Spór o kształt demokracji i parlamentarizmu w Polsce w latach 1921–1926 / T. Naikcz. – Warszawa: Wydawnictwo prywatne j. wyższej szkoły business i administracji, 1994. – 268 s.
7. Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодні / П. Вандич. – К.: Критика, 2004. – 464 с.
8. Toporek M. Historia Polski / M. Toporek. – Kraków: Korona, 1999. – 368 s.
9. Mackiewicz S. Historia Polskiej 11 listopada 1918 r. do 17 września 1939 r. / S. Mackiewicz. – Kraków, 1985. – 341 s.

References

1. Zashkil'niak, L., Krikun, M. (2002). History of Poland. From Early times to Nowadays. Krikun: LNY named after I. Franko. – Lviv (in Ukr), 752.
2. Alexiievets, L. (2006). Poland: Establishment of the Independent State in 1918-1926 Ternopil (in Ukr), 448 .
3. Baran, (1995). Z. Revival and Formation of the Polish State of 1918-1921 [Text of lectures] Lviv: LSU (in Ukr), 52.
4. Farys' Y. (1991). Piłsudskii and Piłsudchiki: Conceptions of the Political Structure (1918-1939) Shchesen: Publishing House "Naukove" (in Pol.), 278.
5. Hammerling, Z. (1990). Polish Stronnictwo Ludowe "Liberated" (Wizvolene) in the Parliament of the Second Commonwealth: 1919-1931 Warsaw: Badan Spoleznich (in Pol.), 337.
6. Nalench, T. (1994). The Debate on Democracy and Parliamentarism in Poland and Lithuania in 1921-1926 Warsaw: Private School of Business Publishing House (in Pol.), 268.
7. Vandich, P. (2004). The Value of Freedom. History of Central Eastern Europe from Middle Ages to Nowadays Kyiv: Kritika (in Ukr), 454.
8. Toporek, M. (1999). History of Poland Krakiv: Korona (Crown) (in Pol.), 368.
9. Matskevich, S. (1999). History Pols'ka from the 11-th of November of 1939 Krakiv (in Pol.), 341.

BOYECHKO Vladislav, Doctor of Sciences (History), Professor of the Department of History of Ukraine, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy,
e-mail: osbb53@ukr.net

THE FORMATION OF OBJECTIVE GROUNDS OF POLAND STATE REVIVAL

Abstract. Introduction. *The article analyses the colonial state of Polish lands as a constituent part of states-empires: Russian, German and Austria Hungarian at the beginning of the XX-th century. Polish people were in the condition of cultural, economic and political discrimination, pressed by the empire domination. Difficult condition was combined with religious suppression of Polish people, it caused mass opposition of population. It is determined that revolutionary events of 1905-1907 in the Russian Empire contributed to the political activity of wide layers of population of the Polish Kingdom, Velikopolshcha and other Polish lands. It is found out that life conditions of the Polish population depended on the condition in the states-empires which divided Polish lands between themselves. It is investigated that at the beginning of the XX-th century objective preconditions for revival of the independent state were formed in the Polish society.*

The purpose of our article is to investigate the formation of objective prerequisites for the restoration of the Polish state.

Results. *The formation of the Second Commonwealth is due to the difficult situation of the Polish lands within the empires. The objective condition for the restoration of Poland was the colonial policy pursued by Austria, Prussia and Russia. The presses of the empire dominated the Polish people were in a state of economic, cultural and political discrimination. The forms of national oppression and living conditions depended directly on the situation in the countries that incorporated the Polish lands. In the Kingdom, the Polish tsarist government pursued a policy of intensive Russification and unification of Polish lands with the rest of the Russian Empire, repression of the population. Politics of Poles' Discrimination in Public Life, which was carried out by the tsarist Kingdom of Poland, caused dissatisfaction and protest of the population, the growth of its socio-political activity for the restoration of cultural, social, political rights and freedoms.*

Conclusion. *An analysis of the situation of the Polish lands in the Russian, German and Austro-Hungarian empires suggests that the colonial policy of the empire states at the turn of the nineteenth and twentieth centuries led to the strengthening of national liberation movements, the development of socio-political thought about the freedom and sovereignty of each people, in particular, the right to an independent Polish state. At the beginning of the XX century. there were objective prerequisites for the restoration of the Polish state. Influence on the politicization of Polish society was made by the revolutionary events of 1905-1907 in the Russian Empire, and subsequently the beginning of the First World War.*

Key words: *revival of the Polish statehood, the condition of the Polish lands, objective preconditions, Polish society, states-empires.*

Одержано редакцією 17.10.2018
Прийнято до публікації 15.11.2018